

Konvencija pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem

Izplatīšana: Vispārēja
2019. gada 24. decembris

Oriģināls: Angļu valodā

Spīdzināšanas novēršanas komiteja

Noslēguma secinājumi par sesto Latvijas kārtējo ziņojumu*

1. Spīdzināšanas novēršanas komiteja savā 1798. un 1801. sanāksmē (skat. CAT/C/SR.1798 un 1801) 2019. gada 20. un 21. novembrī izskatīja sesto Latvijas kārtējo ziņojumu (CAT/C/LVA/6) un pieņēma šos noslēguma secinājumus savā 1820. sanāksmē 2019. gada 5. decembrī.

A. Ievads

2. Komiteja atzinīgi vērtē dialogu ar dalībvalsts delegāciju un mutiskās un rakstiskās atbildes, kas sniegtas uz Komitejas paustajām bažām.

B. Pozitīvie aspekti

3. Komiteja atzinīgi vērtē dalībvalsts iniciatīvas pārskatīt tās tiesību aktus jomās, kas saistītas ar Konvenciju:

a) Pilsonības likuma grozījumu, kas vienkāršo naturalizācijas procedūru, jo īpaši bērniem līdz 15 gadu vecumam, pieņemšanu 2013. gadā;

b) Krimināllikuma grozījumu, kas definē spīdzināšanu kā atsevišķu noziedzīgu nodarījumu 130.¹ pantā, stāšanos spēkā 2014. gadā;

c) Krimināllikuma grozījumu, kas kvalificē izvarošanu laulībā kā atbildību pastiprinošo apstākli, stāšanos spēkā 2018. gadā, un tiesību aktu par aizsardzības pasākumu režīmu cietušajiem no vardarbības ģimenē stāšanos spēkā 2014. gadā;

d) Sodū izpildes kodeksa 77. panta grozījumu par minimālo personīgo telpu vienam ieslodzītajam vienieslodzījuma kamerās un kamerās, kurās uzturas vairākas personas, stāšanos spēkā 2015. gadā;

e) Grozījumus Sodū izpildes kodeksā, kas ļauj pārvietot personas, kas izcieš mūža ieslodzījumus, režīmā un telpās, kurās uzturas personas, kas neizcieš mūža ieslodzījumus, pieņemšanu 2015. gadā;

f) Likuma "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību" 24.¹ panta grozījumu, ar kuriem tālāk grozīta spīdzināšanas definīcija, spēkā stāšanos 2015. gadā;

g) Kriminālprocesa likuma grozījumu, ar kuriem paplašinātas tiesiskās pamatgarantijas personām, kurām atņemta brīvība, stāšanos spēkā 2016. gadā;

* Pieņemti Komitejas sešdesmit astotajā sesijā (2019. gada 11. novembris – 6. decembris).

- h) Aizturēto personu turēšanas kārtības likuma grozījumu, saskaņā ar kuriem arestētās personas var turēt īslaicīga apcietinājuma vietās ne ilgāk par septiņām dienām, stāšanos spēkā 2016. gadā;
- i) Jaunā Patvēruma likuma pieņemšanu 2015. gadā un spēkā stāšanos 2016. gadā, un tā grozījumu pieņemšana 2017. gadā, kas satur vairākas normas par augstākiem standartiem patvēruma procedūrai, integrācijas pasākumus un pārmitināšanas ieviešanu;
- j) Likuma par nepilsoņa statusa piešķiršanas izbeigšanu bērniem pieņemšanu Saeimā 2019. gadā un tā plānoto stāšanās spēkos 2020. gadā;
- k) Administratīvās atbildības likuma, saskaņā ar kuru arests vairs nav paredzēts kā administratīvais sods, plānoto stāšanās spēkā 2020. gadā;
4. Komiteja arī atzinīgi vērtē dalībvalsts iniciatīvas grozīt savu politiku, programmas un administratīvos pasākumus Konvencijas īstenošanai:
- a) Noteikumu Nr. 25 par apcietināto un notiesāto personu veselības aprūpi ieslodzījuma vietās pieņemšanu 2014. gadā;
- b) Pilotprojekta, kas dod iespēju personām, kas izcieš mūža ieslodzījumu, sazināties ar radniekiem ar *Skype* palīdzību, īstenošanu 2014. gadā;
- c) Grozījumu 2009. gada 22. decembra Ministru kabineta noteikumos Nr. 1493, kas paredz juridiskās palīdzības veidus, kas līdz šim netika nodrošināti, stāšanos spēkā 2014. gadā;
- d) Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādņu 2014.-2020. gadam pieņemšanu 2014. gadā;
- e) Grozījumu procesuālās un juridiskās vairāku likumu normās, kas paredz iespēju noteikt pagaidu aizsardzību pret vardarbību, stāšanos spēkā 2014. gadā;
- f) Ministru kabineta noteikumu Nr. 161 "Kārtība, kādā novērš vardarbības draudus un nodrošina pagaidu aizsardzību pret vardarbību" pieņemšana 2014. gadā;
- g) Valsts finansētu sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamību pieaugušajiem, kas cietuši no vardarbības, kopš 2015. gada;
- h) Sociālās rehabilitācijas pieejamību bērniem, kas atzīti par patvēruma meklētājiem, kas cietuši no vardarbības, kopš 2015. gada.

C. Galvenie problēmjautājumi un rekomendācijas

Jautājumi no iepriekšējā ziņošanas cikla

5. Savos iepriekšējos noslēguma secinājumos (CAT/C/LVA/CO/3-5, 28. punkts) Komiteja lūdza dalībvalsti sniegt papildu informāciju, atbildot uz Komitejas rekomendācijām par tiesisko garantiju stiprināšanu personām, kurām atņemta brīvība (turpat 9. punktā), ieslodzījuma apstākļiem (turpat 19. punktā) un savaldīšanas līdzekļu izmantošanu (turpat 21. punktā). Komiteja pauž atzinību par dalībvalsts atbildi uz šiem jautājumiem un saturisko papildu informāciju, kas tika sniegta 2015. gada 10. februārī (CAT/C/LVA/CO/3-5/Add.1), un par tās sesto kārtējo ziņojumu, kas ir dalībvalsts atbilde uz Komitejas jautājumu sarakstu (CAT/C/LVA/QPR/6). Tomēr, ņemot vērā šo informāciju, Komiteja uzskata, ka iepriekš minētās rekomendācijas ir īstenotas tikai daļēji un tās tiek iekļautas šajos noslēguma apsvērumos papildu pasākumu veikšanai (skat. zemāk 11. punktu par tiesiskajām pamatgarantijām, 15. punktu par ieslodzījuma apstākļiem un 23. punktu par izturēšanos pret personām sociālās aprūpes un psihiatriskajās iestādēs).

Spīdzināšanas definīcija

6. Atzīmējot spīdzināšanas definīcijā izdarītos grozījumus, kas iekļauti 2015. gada likuma "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību" 24.¹ pantā, un atgādinot savus iepriekšējos noslēguma secinājumus (CAT/C/LVA/CO/3-5, 7. punkts), Komitejai joprojām ir bažas par to, ka spīdzināšanas definīcija nacionālajos tiesību aktos neatspoguļo visus elementus, kas ietverti Konvencijas 1. pantā – piemēram, ka persona tiek spīdzināta jebkāda iemesla dēļ, kura pamatā ir jebkāda veida diskriminācija, un nepārprotami pieminot sāpes vai ciešanas, ko nodara valsts amatpersona vai ja tās tiek nodarītas šīs

personas veiktas kūdīšanas dēļ vai ar tās tiešu vai netiešu piekrišanu – kas var radīt iespējas nesodāmībai, kā tas norādīts vispārējā komentārā Nr. 2 (2007. gads) par 2. panta īstenošanu (1., 2. un 4. pants).

7. Komiteja atkārtο savu rekomendāciju dalībvalstij grozīt savus tiesību aktus, iekļaujot tajos Konvencijai atbilstošu spīdzināšanas definīciju, kas aptvertu visus 1. pantā minētos elementus, tostarp personas spīdzināšanu jebkāda iemesla dēļ, kura pamatā ir jebkāda veida diskriminācija, un nepārprotami pieminot sāpes vai ciešanas, ko nodara valsts amatpersona vai kāda cita persona, kas rīkojas kā valsts amatpersona, vai ja tās tiek nodarītas šādu personu veiktas kūdīšanas dēļ vai ar to tiešu vai netiešu piekrišanu.

Spīdzināšana kā atsevišķs noziedzīgs nodarījums, sodi un noilgums spīdzināšanai

8. Atzīmējot 2014. gada grozījumus Krimināllikumā, kas 130.¹ pantā definē spīdzināšanu kā atsevišķu noziedzīgu nodarījumu, un atgādinot savus iepriekšējos noslēguma secinājumus (CAT/C/LVA/CO/3-5, 8. punkts), Komiteja turpina būt nobažījiesies par to, ka sodi par spīdzināšanu joprojām ir iekļauti aptuveni 14 dažādos Krimināllikuma pantos, tostarp 125., 126., 272.¹, 294., 301. un 317. pantā. Tā ir arī nobažījiesies, ka sodi par spīdzināšanu, kas piemērojami saskaņā ar Krimināllikuma 130.¹ pantu, ir noteikti diapazonā no īslaicīgas brīvības atņemšanas uz laiku līdz vienam gadam līdz piespiedu darbiem vai naudas sodam, savukārt valsts amatpersonu par piešķirto tiesību un pilnvaru robežu pārsniegšanu saskaņā ar 317. pantu soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem, ja šādas darbības ir saistītas ar vardarbību vai ar vardarbības piedraudējumu, un soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem, ja tās saistītas ar spīdzināšanu, kas nav atbilstoši sodi par spīdzināšanu. Tā arī pauž bažas par to, ka nav informācijas par minimālo sodu par spīdzināšanu. Komiteja ir ļoti nobažījiesies par to, ka saskaņā ar Krimināllikuma 130.¹ pantu uz spīdzināšanu attiecas piecu gadu noilgums no dienas, kad tika izdarīts noziedzīgs nodarījums, kas nav samērīgs ar noziedzīga nodarījuma smagumu, jo citos Krimināllikuma pantos ir noteikts ilgāks noilgums par smagiem noziedzīgiem nodarījumiem (1., 2. un 4. pants).

9. Komiteja atkārtο savu rekomendāciju dalībvalstij:

a) **Grozīt savus tiesību aktus, lai iekļautu spīdzināšanu Krimināllikumā kā atsevišķu noziedzīgu nodarījumu, kurā ietilpst visi aspekti, kas ietverti citos Krimināllikuma pantos, saskaņā ar kuriem par to arī var saukt pie atbildības; nodrošināt pilnīgu spīdzināšanu aizliegumu; un nodrošināt, ka sodi par spīdzināšanu ir samērīgi noziedzīga nodarījuma smagumam, kā noteikts Konvencijas 4. panta 2. punktā;**

b) **Ņemot vērā pilnīgu spīdzināšanas aizliegumu, nodrošināt, ka spīdzināšanas darbībām nav noilguma, kas ļautu efektīvi izmeklēt, saukt pie atbildības un sodīt personas, kas izdara šādus noziedzīgus nodarījumus vai kas ir līdzvainīgas to izdarīšanā;**

c) **Sniegt informāciju par minimālo sodu par spīdzināšanu un par to, cik daudz un kādas amatpersonas vai citas personas, kas ieņem oficiālu amatu, ir sauktas pie atbildības par spīdzināšanu pārskata periodā.**

Tiesiskās pamatgarantijas

10. Komiteja izsaka bažas par to, ka personas, kurām atņemta brīvība, praksē nebauda visas tiesiskās pamatgarantijas, kas piešķiramas no paša brīvības atņemšanas sākuma, tostarp būt informētām par viņu aizturēšanas iemesliem un par apsūdzībām, kas izvirzītas pret viņiem, vai par viņu tiesībām nekavējoties saņemt advokāta palīdzību un, ja nepieciešams, saņemt valsts nodrošinātu juridisko palīdzību, lai viņu nopratināšana notiktu viņu advokāta klātbūtnē. Tā arī izsaka bažas par to, ka valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības kvalitāte ne vienmēr efektīvi garantē tiesības uz aizstāvību un ka trūcīgām un neaizsargātām personām bieži nav pieejama valsts finansēta juridiskā palīdzība un tāpēc viņām atņemta iespēja iesniegt sūdzības Eiropas Cilvēktiesību tiesai. Tai ir arī bažas par to, ka joprojām trūkst advokātu, kas sniedz valsts nodrošinātu juridisko palīdzību, bažas par sniegtās palīdzības kvalitāti un to, ka viņu atlīdzība joprojām ir neatbilstoša. Komiteja ir īpaši nobažījiesies, ka sodi, kas paredzēti Krimināllikuma 129. pantā tiesībsargājošo iestāžu darbiniekiem, kas aizturēšanas laikā nodara personām smaga vai vidēja smaguma miesas bojājumus, izpaužas

tikai kā brīvības atņemšana uz laiku līdz vienam gadam, piespiedu darbi vai naudas sods (2., 11., 12., 13., 15. un 16. pants).

11. Dalībvalstij vajadzētu:

a) **Nodrošināt, ka visām personām, kurām atņemta brīvība, tai skaitā trūcīgām un neaizsargātām personām gan likumā, gan praksē tiek nodrošinātas visas tiesiskās pamatgarantijas no brīvības atņemšanas paša sākuma, tostarp būt informētam par viņu aizturēšanas iemesliem un par apsūdzībām, kas izvirzītas pret tām, būt informētām gan mutiski, gan rakstiski tām saprotamā valodā par viņu tiesībām; būt informētam par tiesībām uz netraucētu piekļuvi neatkarīga advokāta pakalpojumiem pēc savas izvēles vai, ja nepieciešams, tiesībām izmantot pienācīgas kvalitātes valsts nodrošināto juridisko palīdzību sākotnējās nopratināšanas un izziņas laikā; tikt nogādātām pie tiesneša likumos noteiktajos termiņos; izmantot iespēju paziņot par aizturēšanu ģimenes loceklim vai jebkurai citai personai pēc savas izvēles uzreiz pēc aizturēšanas; izmantot tiesības bez maksas pieprasīt un saņemt medicīnisko pārbaudi pie neatkarīga ārsta, tostarp pie personas izvēlēta ārsta; un izmantot tiesības uz to, ka viņu brīvības atņemšana, tostarp jebkāda pārvietošana un miesas bojājumi, tiek reģistrēti reģistros visos posmos;**

b) **Nodrošināt augstāku juridiskās palīdzības kvalitāti un efektivitāti, tostarp ikgadēji palielinot maksājumu summas dažādiem valsts nodrošinātas juridiskās palīdzības veidiem saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 1493, un pietiekamā skaitā nodrošināt personas, kas sniedz valsts nodrošinātu juridisko palīdzību visās valsts daļās, saņemot pienācīgu atlīdzību par saviem pakalpojumiem;**

c) **Izveidot normatīvo bāzi, lai efektīvi uzraudzītu garantiju nodrošināšanu; pārraudzīt to, kā visas valsts amatpersonas ievēro tiesiskās pamatgarantijas, tostarp izmantojot videonovērošanu visās brīvības atņemšanas vietās un telpās, kurās notiek nopratināšana; veikt disciplinārus pasākumus pret amatpersonām, kas praksē nenodrošina tiesiskās pamatgarantijas personām, kurām atņemta brīvība;**

d) **Grozīt Krimināllikuma 129. pantu tādejādi, ka amatpersonas, kas aizturēšanas un apcietinājuma laikā nodara kaitejumu personām, kurām atņemta brīvība, tiek sauktas pie kriminālatbildības un sodītas samērīgi viņu nodarījumu smagumam;**

e) **Nodrošināt, ka visām personām, kurām atņemta brīvība un kurām varētu trūkt līdzekļu, ir iespēja iesniegt sūdzības vai sazināties ar starptautiskajiem cilvēktiesību mehānismiem.**

Pirmstiesas apcietinājums, tostarp īslaicīgās aizturēšanas vietās

12. **Atzīmējot grozījumus Aizturēto personu turēšanas kārtības likumā, kas paredz, ka arestētas personas var tikt turētas īslaicīga apcietinājuma vietās ne ilgāk kā septiņas dienas, Komitejai tomēr ir bažas par to, ka likumā nav noteikts maksimālais ilgums aizturēto un notiesāto personu turēšanai īslaicīga apcietinājuma vietās; ka aizturētās un notiesātās personas var tikt turētas kopā, tostarp viņu transportēšanas laikā; un ka personas, kurām piemērots apcietinājums, atrodas policijas izolatoros daudz ilgāk nekā noteikts likumos, tostarp no divām nedēļām līdz vairāk nekā mēnesim, lai veiktu procesuālās darbības īslaicīgas uzturēšanās iestādēs. Tā arī izsaka bažas par to, ka vajadzības gadījumā un pēc tiesu, prokuratūras vai Valsts policijas pieprasījuma administratīvajā kārtībā aizturētās un arestētas personas, kā arī apcietinātās un notiesātās personas, var tikt nogādātas atpakaļ uz policijas aizturēšanas centru izmeklēšanas un procesuālo darbību veikšanai pirms viņu ievietošanas izmeklēšanas izolatorā vai cietumā, kas nozīmē, ka šīs personas var tikt nogādātas uz maziem policijas iecirkņiem, kas šim nolūkam nav paredzēti. Komiteja ir arī nobažījusies, ka pirmstiesas apcietinājums var ilgt līdz 20 dienām, ka šis periods paliek nemainīgs personām, kas aizturētas par smagākiem noziedzīgiem nodarījumiem, un ka brīvības atņemšanas ilgums īslaicīgas aizturēšanas vietās var būt atkarīgs arī no darba slodzes un neizskatīto lietu skaita attiecīgajā tiesā (2., 10., 12., 13. un 16. pants).**

13. Dalībvalstij vajadzētu:

a) **Veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka personas tiek turētas īslaicīga aizturēšanas vietās pēc iespējas īsāku laiku un ne ilgāk kā noteikts likumos, un paredzēt iespēju izmantot alternatīvas pirmstiesas apcietinājumam un**

iepriekšējam ieslodzījumam kā noteikts Apvienoto Nāciju Organizācijas Minimālajos standartnoteikumos par sodiem bez brīvības atņemšanas (Tokijas noteikumi);

- b) Nodrošināt, ka apcietinātās personas tiek ātri nosūtītas uz cietumu;
- c) Veikt pasākumus, tostarp likumdošanas pasākumus, lai uzlabotu tiesu sistēmas efektivitāti un paātrinātu tiesvedības procesu; nodrošināt, ka ieslodzītie un apcietinātie netiek nogādāti atpakaļ uz īslaicīgas aizturēšanas vietām mazos policijas iecirkņos neatkarīgi no tā, vai tas būtu nepieciešams loģistikas apsvērumu, turpmākas izmeklēšanas vai tiesvedības dēļ vai sakarā ar tiesas neizskatītām lietām; un sniegt Komitejai informāciju par šāda apcietinājuma ilgumu, tostarp smagāko noziedzīgu nodarījumu gadījumā, kā arī par to personu skaitu, kas tikušas turētas pirmstiesas ieslodzījuma vietās šajā un iepriekšējā ziņošanas laikposmā;
- d) Ieviest stingrus noteikumus par apcietinājuma ilgumu policijas iecirkņos un nodrošināt, ka apcietināto personu nosūtīšana atpakaļ uz policijas iecirkņiem ir atļauta tikai izņēmuma gadījumos un pamatojoties uz prokurora vai tiesneša veiktu individuālu situācijas izvērtējumu, nevis uz policijas izmeklētāja vienpersonisku lēmumu; un ka apcietinātās personas vienmēr tiek turētas atsevišķi no notiesātajām personām;
- e) Izstrādājot preventīvam apcietinājumam alternatīvus pasākumus, turpināt pievērst papildu uzmanību alternatīviem pasākumiem bez brīvības atņemšanas, ņemot vērā Tokijas noteikumus.

Ieslodzījuma apstākļi

14. Lai arī ņemot vērā grozījumus Sodu izpildes kodeksā par minimālo personīgo telpu vienam ieslodzītajam vienieslodzījuma kamerās un kamerās, kurās kopā uzturas vairākas personas, Dobeles un Zemgales īslaicīgās aizturēšanas telpu un Vecumnieku cietuma slēgšanu, 21 policijas izolatoru renovāciju visā valsts teritorijā, Atkarīgo centra atvēršanu Olaines cietuma slimnīcā un slimnīcas ietilpības palielināšanu līdz 120 gultavietām, un Cēsu nepilngadīgo ieslodzījuma vietas rekonstrukciju, Komitejai tomēr ir šādas bažas:

- a) Ieslodzījuma apstākļi brīvības atņemšanas vietās joprojām neatbilst starptautiskajiem standartiem, tostarp ņemot vērā materiālos apstākļus, piemēram, higiēnu, sanitāro mezglu, mitrumu, ventilāciju, dabiskā apgaismojuma pieejamību, savukārt neatbilstoši apstākļi joprojām saglabājas Daugavgrīvas cietuma, kam ir vēsturiskā pieminekļa statuss, Grīvas nodaļā;
- b) Jaunā Liepājas cietuma būvniecība ir atlikta budžeta apsvērumu dēļ un paredzēts, ka būvdarbi tiks pabeigti tikai 2023. gadā;
- c) Cietumu infrastruktūra ir novecojusi, līdz ar to ieslodzītos ievieto ļoti lielās kamerās, kuru ietilpība pārsniedz 40 personas un kas atrodas vecajās cietuma ēkās, kā rezultātā ieslodzīto vidū tiek radīti apstākļi vardarbībai, kriminālai subkultūrai un hierarhiskām attiecībām, jo īpaši Daugavgrīvas, Jelgavas un Rīgas Centrālcietumā;
- d) Brīvības atņemšanas vietas nav pielāgotas personām ar invaliditāti, jo īpaši personām ar ierobežotām pārvietošanās spējām, kurām jāpaļaujas uz citu ieslodzīto palīdzību, un medicīnas darbinieku skaits ir nepietiekams;
- e) Daudzās ieslodzījuma vietās ieslodzītajiem nav pieejams jēgpilns aktivitāšu režīms vai pietiekamas fiziskās aktivitātes svaigā gaisā;
- f) Medicīnas darbinieku skaits ir samazināts, un pastāv ievērojamas nepilnības, kas saistītas ar atbilstošu zāļu nodrošināšanu ieslodzītajiem (11. un 16. pants)

15. Dalībvalstij vajadzētu:

- a) Turpināt veikt pasākumus, lai uzlabotu apstākļus visos cietumos un policijas izolatoros, uzmanību pievēršot materiālajiem apcietinājuma aspektiem, tostarp higiēnai, sanitārajiem mezgliem, mitrumam, ventilācijai, dabiskā apgaismojuma pieejamībai, lai tie atbilstu Apvienoto Nāciju Organizācijas Minimālajiem standartnoteikumiem par attieksmi pret ieslodzītajiem (Nelsona Mandelas noteikumi);

b) Apsvērt iespēju slēgt citas ieslodzījuma vietas, kur apstākļi īpaši neatbilst standartiem, tostarp Daugavgrīvas cietuma, kuram ir vēsturiskā pieminekļa statuss, Grīvas nodaļu; nodrošināt, ka Liepājas cietuma būvdarbi tiek uzsākti 2020. gadā un pabeigti 2023. gadā atbilstoši grafikam; pielāgot un modernizēt novecojušo cietumu infrastruktūru, lai samazinātu kameru skaitu, kurās var turēt lielu ieslodzīto skaitu, lai samazinātu un novērstu vardarbību starp ieslodzītajiem un izskaustu kriminālo subkultūru;

c) Turpināt remontdarbus visās ieslodzījuma vietās, kur tas ir nepieciešams, lai uzlabotu to infrastruktūru un materiālos apstākļus, un nodrošināt, ka tās ir pielāgotas personu ar invaliditāti vajadzībām un jo īpaši personām ar ierobežotu pārvietošanās spēju;

d) Stiprināt sūdzību iesniegšanas mehānismu efektivitāti, lai ziņotu par vardarbības gadījumiem; izskatīt, reģistrēt un izmeklēt visus miesas bojājumus un nāves gadījumus, kas radušies sakarā ar vardarbību starp ieslodzītajiem vai cita veida vardarbību, saukt pie atbildības atbildīgās personas un novērst šādu incidentu atkārtošanos nākotnē, veicot atbilstošus pasākumus uz dinamiskās drošības principu pamata; nodrošināt pienācīgu veselības aprūpi un zāles personām, kurām atņemta brīvība; palielināt medicīnas darbinieku skaitu un viņu atalgojumu, tostarp psihiatriem, un nodot penitenciāro iestāžu medicīnas darbiniekus Veselības ministrijas pārziņā;

e) Uzlabot atalgojumu un darba apstākļus un palielināt darbinieku skaitu ieslodzījuma vietās, jo īpaši Daugavgrīvas, Jelgavas un Rīgas Centrālcietumā, nodrošināt viņiem mācības par darbu ar ieslodzītajiem, un pastiprināt uzraudzību un darbu ar neaizsargātiem ieslodzītajiem un citiem riskam pakļautiem ieslodzītajiem;

f) Nodrošināt, ka visiem ieslodzītajiem, tostarp tiem, kas izcieš mūža ieslodzījumu, ir pieejams jēgpilns aktivitāšu režīms un pietiekamas fiziskās aktivitātes svaigā gaisā, un veikt turpmākus pasākumus, lai integrētu ieslodzītos, kas izcieš mūža ieslodzījumu, kopējā ieslodzīto skaitā.

Ieslodzījums vieninieku kamerā

16. Ņemot vērā deleģācijas paskaidrojumus par disciplinārsodu uzlikšanu ieslodzītajiem, saskaņā ar kuriem izolāciju nekādā gadījumā nepiemēro uz ilgu laiku un nepilngadīgos reti ievieto vieninieku kamerās, Komitejai joprojām ir bažas par to, ka ieslodzījumu vieninieku kamerā joprojām piemēro personām, kurām atņemta brīvība, ne tikai kā sodu, bet arī tam, lai ilgstoši un dažreiz secīgi aizsardzības nolūkos turētu tajās personas ar uzvedības problēmām (11. un 16. pants).

17. Dalībvalstij būtu jānodrošina, ka ieslodzījumu vieninieku kamerā izmanto tikai izņēmuma gadījumos kā galējo līdzekli pēc iespējas īsāku laikā (ne vairāk kā 15 dienas pēc kārtas), nodrošinot neatkarīgu pārskatīšanu, un tikai saskaņā ar kompetentās iestādes atļauju atbilstoši Nelsona Mandelas noteikumu 43.-46. noteikumam. Komiteja vēlas vērst dalībvalsts uzmanību uz Nelsona Mandelas noteikumu 45. noteikuma 2. punktu, saskaņā ar kuru aizliegts piemērot ieslodzījumu vieninieku kamerā ieslodzītajiem ar intelektuāliem, psihosociāliem un fiziskiem traucējumiem, ja šāds pasākums var pasliktināt viņu stāvokli. Tā arī vērš dalībvalsts uzmanību uz Apvienoto Nāciju Organizācijas Noteikumu attiecībā uz izturēšanos pret cietumniecēm un pirmstiesas pasākumiem pret likumpārkāpējām (Bangkokas noteikumi) 22. noteikumu un Apvienoto Nāciju Organizācijas Noteikumu par nepilngadīgo aizsardzību brīvības atņemšanas gadījumā 67. noteikumu, kas aizliedz nepilngadīgo ieslodzījumu vieninieku kamerā. Turklāt Nelsona Mandelas noteikumu 43. noteikuma 3. punktā ir noteikts, ka disciplinārsodi vai ierobežojošie pasākumi nevar ietvert aizliegumu sazināties ar ģimeni un ierobežojumi saziņai ar ģimeni var tikt noteikti tikai uz ierobežotu laika periodu un tikai gadījumā, ja tas ir nepieciešams drošības un kārtības uzturēšanai, un tie nekad nevar tikt piemēroti kā disciplinārsodi. Visbeidzot ir skaidri jānošķir administratīvā segregācija un izolācija disciplināru apsvērumu dēļ.

Ieslodzījuma vietu neatkarīga uzraudzība

18. Komiteja norāda, ka Tiesībsargs ir vienīgais uz cilvēktiesībām balstītais mehānisms, kas uzrauga brīvības atņemšanas vietas. Tā arī pauž bažas par to, ka netiek publicēta informācija par Tiesībsarga vizītēm brīvības atņemšanas vietās, proti, par vizīšu rezultātiem,

to precīzu skaitu, un ka informācija neatpoguļo atsevišķi vizīšu vietas un veidus. Turklāt Komiteja izsaka bažas par to, ka dalībvalsts nav ratificējusi Konvencijas Fakultatīvo protokolu un ka nav informācijas par to, vai neatkarīgu valsts vai starptautisku mehānismu pārstāvji apmeklē brīvības atņemšanas vietas (2., 11., 12., 13. un 16. pants).

19. Dalībvalstij vajadzētu:

a) **Veikt pasākumus, lai stiprinātu Tiesībsarga cilvēkresursus un finansiālās iespējas, lai efektīvi veiktu sistemātiskas vizītes uz visām brīvības atņemšanas vietām, ieskaitot psihiatriskās iestādes, organizēt konfidenciālas privātas sanāksmes ar personām, kurām atņemta brīvība, saņemt viņu sūdzības un veikt pasākumus šajā sakarā, un publiskot konstatētos rezultātus;**

b) **Nodrošināt efektīvus turpmākus pasākumus attiecībā uz Tiesībsarga biroja un Tieslietu ministrijā saņemtajām sūdzībām par apcietinājuma apstākļiem;**

c) **Nodrošināt, ka neatkarīgi starptautiskie mehānismi var veikt neatkarīgu un iepriekš nepaziņotu uzraudzību visās brīvības atņemšanas vietās dalībvalstī, to saskaņojot ar Tiesībsargu, un var rīkot konfidenciālas privātas sanāksmes ar apcietinātām personām;**

d) **Veikt turpmākus pasākumus, lai ratificētu Konvencijas Fakultatīvo protokolu.**

Nacionālās cilvēktiesību institūcijas

20. Atzīmējot to, ka 2015. gadā Nacionālo Cilvēktiesību institūciju Globālā alianse akreditēja Tiesībsarga biroju, piešķirot tam statusu "A", Komitejai tomēr ir bažas par to, ka Tiesībsarga birojam šobrīd trūkst finanšu resursu pilnvērtīgai un efektīvai pilnvaru īstenošanai, jo īpaši, kad tam ir jāizpilda valsts preventīvā mehānisma papildu pienākumi. Komiteja arī izsaka bažas par to, ka Tiesībsarga biroja darbinieki saņem mazāku atbalgojumu salīdzinājumā ar amatpersonām citās iestādēs, kā arī par to, ka nav tikuši piešķirti finanšu līdzekļi, lai Tiesībsarga biroja ēku padarītu pieejamu personām ar invaliditāti, jo tajā nav lifta (2. pants).

21. **Dalībvalstij būtu jānodrošina Tiesībsarga birojam pienācīgi finanšu un cilvēkresursi, lai Tiesībsargs varētu pilnībā īstenot piešķirtas pilnvaras saskaņā ar principiem par nacionālās cilvēktiesību veicināšanas un aizsardzības institūcijas statusu (Parizes principi), jo īpaši, kad Tiesībsargam ir jāuzņemas nacionālā preventīvā mehānisma pilnvaras. Dalībvalstij būtu arī jānodrošina, ka Tiesībsarga biroja darbinieku atbalgojums nav zemāks par valsts un citu institūciju amatpersonu atbalgojumu un ka ēka, kurā atrodas Tiesībsarga birojs, ir padarīta pieejama personām ar invaliditāti, uzstādot tajā liftu. Dalībvalstij būtu jānodrošina, ka visām personām, kurām atņemta brīvība, ir pieejami efektīvi, neatkarīgi sūdzību izskatīšanas mehānismi un ka pret viņām netiek vērstas sankcijas sakarā ar viņu iesniegtajām sūdzībām, tostarp tām, kas iesniegtas Tiesībsarga birojam.**

Izturēšanās pret personām sociālās aprūpes iestādēs un psihiatriskajās iestādēs

22. Komiteja pauž nopietnas bažas par:

a) Tiesisko garantiju neesamību attiecībā uz piespiedu hospitalizāciju, piespiedu ārstēšanu un savaldīšanas līdzekļu izmantošanu personām ar intelektuāliem vai psihosociāliem traucējumiem psihiatriskajās iestādēs; un ka psihiatriskās slimnīcas joprojām nepieprasa pacientu informētu piekrišanu gan viņu hospitalizācijai, gan viņiem paredzētajai ārstēšanai;

b) Bērnu no bērnu namiem, internātskolām un sociālās aprūpes iestādēm ievietošanu psihiatriskajās iestādēs par sliktu uzvedību un ārstēšanu ar bīstamām un novecojušām zālēm, lietojot tās pārmērīgi, neņemot vērā iespējamās blakusparādības, kā arī bažas par iespējamiem noziedzīgiem nodarījumiem bērnu psihiatriskajā slimnīcā Ainažos;

c) Pienācīgas aprūpes neesamību sociālās aprūpes iestādēs vecāka gadagājuma cilvēkiem, tostarp par to, ka fizisko aktivitāšu svaigā gaisā vietā tiek izmantoti medicīniskie ierobežojošie līdzekļi (2., 11. un 16. pants).

23. Dalībvalstij vajadzētu:

a) Nodrošināt, ka nacionālie tiesību akti paredz pienācīgu tiesisko regulējumu sociālās aprūpes un psihiatriskajām iestādēm, tai skaitā efektīvu tiesisko garantiju nodrošināšanu visām personām ar intelektuāliem vai psihosociāliem traucējumiem saistībā ar piespiedu ārstēšanu psihiatriskajās iestādēs; ka šāda ārstēšana ir galējais līdzeklis, tostarp attiecībā uz lēmumiem par ķīmisko un medicīnisko līdzekļu vai fiziska spēka izmantošanu ierobežošanai; ka specializētas ārstniecības personas pienācīgi un regulāri reģistrē un uzrauga šādu ārstēšanu; ka jebkādi savaldīšanas līdzekļi ir likumīgi, vajadzīgi un samērīgi ar individuālajiem apstākļiem; ka tiek nodrošināta efektīva tiesību aizsardzība; un ka attiecīgajām personām vai viņu likumīgajiem pārstāvjiem ir atļauts izmantot tiesības pārsūdzēt lēmumus;

b) Nodrošināt pacientam vai viņa likumīgajam pārstāvim tiesības, ka viņu personīgi uzklausa tas tiesnesis, kurš izdod rīkojumu par hospitalizāciju, un nodrošināt, ka tiesa vienmēr lūdz atzinumu no psihiatra, kas nav saistīts ar pacientu uzņemošo psihiatrisko iestādi, un pamatojas uz likumā noteiktiem objektīviem medicīniskiem kritērijiem;

c) Veikt nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka Tiesībsargs un citas neatkarīgas uzraudzības iestādes varētu regulāri un bez ierobežojumiem apmeklēt psihiatriskās un citas sociālās aprūpes iestādes bez iepriekšēja paziņojuma; izveidot neatkarīgu sūdzību iesniegšanas mehānismu; un nodrošināt, ka Tiesībsarga rekomendācijas tiek efektīvi īstenotas;

d) Veicināt tādu psihiatrisko palīdzību, kuras mērķis ir saglabāt pacientu cieņu; efektīvi, ātri un objektīvi izmeklēt visus ziņojumus par sliktu vai vardarbīgu izturēšanos pret personām ar intelektuāliem vai psihosociāliem traucējumiem, psihiatriskajās iestādēs ievietotajiem bērniem, jo īpaši par iespējamiem noziedzīgiem nodarījumiem bērnu psihiatriskajā slimnīcā Ainažos, un pret vecāka gadagājuma cilvēkiem sociālās aprūpes iestādēs; saukt pie atbildības vainīgos, jo īpaši personas, kuras fizisko aktivitāšu svaigā gaisā vietā pret bērniem izmanto zāles un medicīniskos ierobežojošos līdzekļus; un nodrošināt kompensācijas cietušajām personām;

e) Informēt Komiteju par kriminālprocesa iznākumu saistībā ar bērnu psihiatrisko slimnīcu Ainažos;

f) Paredzēt reformu psihiatriskās aprūpes jomā, tai skaitā cenšoties palielināt mazāk ierobežojošu līdzekļu izmantošanu, kas kalpotu par alternatīvu piespiedu norobežošanai attiecībā uz personām ar intelektuāliem vai psihosociāliem traucējumiem; veicināt sabiedrībā balstītus vai alternatīvus sociālās aprūpes pakalpojumus; un sniegt Komitejai aktuālu informāciju par bērnu un vecāka gadagājuma cilvēku deinstitutionalizācijas procesu.

Izmeklēšana saistībā ar pārmērīga spēka lietošanu un sliktu izturēšanos no tiesībsargājošo iestāžu darbinieku puses

24. Atzīmējot, ka 2015. gadā tika izveidots Iekšējās drošības birojs, lai izmeklētu Iekšlietu ministrijai, Ieslodzījuma vietu pārvaldei, pašvaldības policijai un ostas policijai, izņemot Drošības policiju, pakļauto amatpersonu izdarītos noziedzīgos nodarījumus, un Valsts policijas Iekšējās kontroles birojs, abi no kuriem atrodas Iekšlietu ministrijas pārraudzībā, Komitejai tomēr ir bažas par to, ka sūdzības par spīdzināšanu un sliktu izturēšanos no tiesībsargājošo iestāžu darbinieku puses tiek izmeklētas iestādēs, kurām ir institucionālas un hierarhiskas attiecības ar šo noziedzīgu nodarījumu izdarītājiem (2., 12., 13. un 16. pants).

25. Dalībvalstij vajadzētu:

a) Veikt atbilstošus pasākumus, lai garantētu neatkarību iestādei, kas veic izmeklēšanas darbības saistībā ar policijas amatpersonu un ieslodzījuma vietu darbinieku iespējamām prettiesiskām rīcībām; nodrošināt, ka visi ziņojumi par iespējamo spīdzināšanu un sliktu izturēšanos tiek ātri un efektīvi izmeklēti šajā neatkarīgā iestādē; un nodrošināt, ka starp šīs iestādes izmeklētājiem un šādu nodarījumu izdarīšanā aizdomās turētajiem nav institucionālu un hierarhisku attiecību;

b) Nodrošināt, ka iespējamās spīdzināšanas vai sliktas izturēšanās gadījumos aizdomās turētos uzreiz atstādina no pienākumu pildīšanas uz izmeklēšanas darbību veikšanas laiku, lai izvairītos no riska, ka pretējā gadījumā viņi varētu atkārtot nodarījumu, par kuru viņus tur aizdomās, vērst represijas pret iespējamo upuri vai kavēt izmeklēšanu;

c) Nodrošināt, ka tiesībsargājošo iestāžu darbinieki turpina apgūt mācības par absolūtu spīdzināšanas aizliegumu un par spēka pielietošanu, ņemot vērā Tiesībsargājošo iestāžu darbinieku spēka un ieroču izmantošanas pamatprincipus, un mācības par spīdzināšanas un sliktas izturēšanās izmeklēšanu, pamatojoties uz Rokasgrāmatu par spīdzināšanas un citas nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai sodīšanas efektīvu izmeklēšanu un dokumentēšanu (Stambulas protokols);

d) Apkopot un publicēt visaptverošu un detalizētu statistisko informāciju par sūdzību par spīdzināšanu un sliktu izturēšanos skaitu, par to, vai šādas sūdzības ir novedušas pie izmeklēšanas, kāda iestāde izmeklēja sūdzības, vai izmeklēšana ir novedusi pie disciplinārsoda uzlikšanas un/vai saukšanas pie atbildības, kāds ir uzliktā soda veids, vai upuri ir saņēmuši kompensāciju; papildus tam, dalībvalstij būtu jāsniedz Komitejai šī informācija savā nākamajā kārtējā ziņojumā.

Vardarbība ģimenē

26. Atgādinot savus iepriekšējos noslēguma secinājumus (CAT/C/LVA/CO/3-5, 14. punkts), Komiteja joprojām pauž bažas par to, ka vardarbība ģimenē joprojām nav definēta Krimināllikumā kā patstāvīgs noziedzīgs nodarījums un ka izvarošana laulībā joprojām nav atzīta par atsevišķu noziedzīgu nodarījumu. Atzīstot, ka pārskata periodā pret vardarbības ģimenē veicējiem tika ieviesti ierobežojoši pasākumi, Komitejai tomēr ir bažas par grūtībām, ar kurām saskaras cietušās personas, iesniedzot sūdzības un vēršoties valsts iestādēs, lai tās īstenotu aizsardzības pasākumus un nošķiršanu no vardarbības veicējiem, ieskaitot Juridiskās palīdzības administrācijas pārziņā esošo vienoto bezmaksas tālruņa līniju palīdzības sniegšanai cietušajiem no noziegumiem, un piekļūstot medicīniskajiem un juridiskajiem pakalpojumiem, ieskaitot konsultācijas, kā arī par ierobežoto palīdzību, kas tiek sniegta cietušajiem no šiem noziegumiem valsts finansētas sociālās rehabilitācijas dienestos un patversmēs, kā arī valsts pārziņā esošajos krīzes centros (2., 12., 13., 14. un 16. pants).

27. Dalībvalstij būtu jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka tās iestādes un citas institūcijas atturas no darbībām vai bezdarbības, kas noved pie dalībvalsts starptautiskās atbildības saskaņā ar Konvenciju, jo īpaši:

a) Grozīt savus tiesību aktus, lai Krimināllikumā iekļautu vardarbību ģimenē un izvarošanu laulībā kā atsevišķus noziedzīgus nodarījumus; nodrošināt, ka visi gadījumi, kas saistīti ar vardarbību ģimenē un vardarbību dzimuma dēļ, tiek ātri un rūpīgi izmeklēti, ka iespējamie pārkāpēji tiek saukti pie atbildības un notiesāšanas gadījumā tiktu pienācīgi sodīti, un ka cietušās personas saņem kompensāciju, tostarp atbilstošu atlīdzību; un nodrošināt, ka sievietes, kas cietušas no vardarbības ģimenē, nesaskaras ar tiesiskajiem šķēršļiem, vēršoties iestādēs ar lūgumu nekavējoties nodrošināt aizsardzības pasākumus, tostarp pieņemt ierobežojošu lēmumu vai lēmumu par nošķiršanu;

b) Nodrošināt, ka visām personām, kas cietušas no vardarbības dzimuma dēļ, tai skaitā no vardarbības ģimenē, ir pieejami medicīniskie un juridiskie pakalpojumi, tostarp konsultācijas, kompensācija un rehabilitācija, un nodrošināt valsts finansētas sociālās rehabilitācijas dienestus, patversmes un krīzes centrus;

c) Uzraudzīt sūdzību izskatīšanas mehānismu efektivitāti, tostarp Juridiskās palīdzības administrācijas uzturēto bezmaksas palīdzības līniju, kas darbojas ar biedrības "Skalbes" palīdzību, cietušajiem no noziedzīgiem nodarījumiem, tai skaitā no vardarbības, un viņu ģimenēm;

d) Nodrošināt obligātas mācības policijai un citu tiesībsargājošo iestāžu darbiniekiem, prokuroriem, tiesnešiem un sociālajiem un medicīnas darbiniekiem par to, kā identificēt un efektīvi aizsargāt cietušos no vardarbības dzimuma dēļ un vardarbības ģimenē; un apkopot statistiskos datus par vardarbību ģimenē, seksuālu vardarbību un citām vardarbības formām pret sievietēm, tai skaitā izvarošanu laulībā, datus atsevišķi izdalot cietušo dzimumu, vecumu, etnisko piederību un attiecības ar

vardarbības veicēju, kā arī datus par sūdzību, izmeklēšanu, kriminālvajāšanu, notiesāto pārkāpēju un notiesājošo spriedumu skaitu.

Cilvēku tirdzniecība

28. Atzīmējot, ka Krimināllikuma 154.¹ un 165.¹ pantā ir paredzēta kriminālatbildība par cilvēku tirdzniecību, Komiteja tomēr izsaka bažas par to, ka dalībvalsts joprojām ir izcelsmes valsts cilvēku tirdzniecībai seksuālas un darba ekspluatācijas nolūkiem (2., 12., 13., 14. un 16. pants).

29. Dalībvalstij vajadzētu:

a) Aktīvi ieviest atbilstošos starptautiskos un nacionālo tiesību aktus, piešķirt pietiekamu finansējumu, lai apkarotu cilvēku tirdzniecību, un rīkot nacionālas preventīvās un izpratnes veicināšanas kampaņas par šādu darbību kriminālo raksturu;

b) Veikt efektīvus pasākumus, lai novērstu un izskaustu cilvēku tirdzniecību, tostarp nodrošinot specializētas likumos noteiktās mācības valsts amatpersonām, piemēram, tiesībsargājošo iestāžu amatpersonām un citu glābšanas dienestu darbiniekiem, par cietušo identificēšanu, izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un pārkāpēju sodīšanu;

c) Nodrošināt efektīvu pamatnostādņu par cilvēku tirdzniecības novēršanu 2014.-2020. gadam īstenošanu; palielināt aizsardzību cietušajiem no cilvēku tirdzniecības un nodrošināt viņiem efektīvu kompensāciju, tai skaitā juridisko, medicīnisko un psiholoģisko palīdzību un rehabilitāciju, kā arī atbilstošās patversmes, un palīdzību, ziņojot policijai par cilvēku tirdzniecības gadījumiem;

d) Ātri, efektīvi un objektīvi izmeklēt cilvēku tirdzniecības noziegumus un ar to saistītus nodarījumus; saukt pie kriminālatbildības un sodīt pārkāpējus atbilstoši noziedzīga nodarījuma smagumam; un nodrošināt Komitejai visaptverošu un detalizētu informāciju par izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un to spriedumu skaitu, kas pieņemti pret vainīgajiem cilvēku tirdzniecības noziegumos, jo īpaši attiecībā uz konkrētajiem spriedumiem, kas pārskata periodā pieņemti pret pārkāpējiem saskaņā ar Krimināllikuma 154.¹ un 165.¹ pantu.

Patvēruma meklētāju un nepilsoņu stāvoklis

30. Atzīmējot jaunā Patvēruma likuma pieņemšanu 2015. gadā, Komitejai tomēr ir bažas par to, ka patvēruma meklētājus joprojām aiztur, viņiem var nebūt pieejama informācija par patvēruma procedūru un viņi nebauda atbilstošas procesuālās tiesiskās garantijas, jo īpaši robežas šķērsošanas punktos. Tā arī izsaka bažas par bezmaksas juridiskās palīdzības neesamību, kas ļautu patvēruma meklētājiem pārsūdzēt ieceļošanas atteikumu vai atteikumu reģistrēt kā patvēruma meklētāju, ņemot vērā, ka šāda pārsūdzība ir jāiesniedz 48 stundu laikā. Turklāt Komitejai ir bažas par to, ka bērniem, kas dzimuši nepilsoņu ģimenēs, automātiski netiek piešķirta Latvijas pilsonība (2., 3. 11. un 16. pants).

31. Dalībvalstij vajadzētu:

a) Ievērot savas saistības atbilstoši Konvencijas 3. pantam un nodrošināt, ka praksē nevienu personu nedrīkst izsūtīt, nosūtīt atpakaļ vai izdot citai valstij, ja pastāv pamatots iemesls uzskatīt, ka šai personai var draudēt spīdzināšana vai slikta izturēšanās;

b) Nodrošināt procesuālās garantijas pret izraidīšanu un nodrošināt, ka visas personas, kam nepieciešama starptautiskā aizsardzība, saņem pienācīgu izturēšanos visos posmos, tostarp robežas šķērsošanas punktos, un var ātri saņemt bezmaksas juridisko palīdzību, jo īpaši gadījumā, ja tiek iesniegta pārsūdzība par ieceļošanas vai reģistrācijas atteikumu; un nodrošināt, ka pārsūdzības, kas iesniegtas par patvēruma lēmumiem, aptur to darbību;

c) Nodrošināt efektīva mehānisma izveidi, lai patvēruma meklētāju vidū ātri identificētu cietušos no spīdzināšanas un nepiemērotu apcietinājumu viņiem un citām personām ar īpašām vajadzībām, piemēram, bērniem, grūtniecēm un barojošām mātēm;

- d) **Nodrošināt, ka bērnu aizturēšana ir galējais līdzeklis, ko piemēro pēc iespējas uz īsāko piemēroto laikposmu, veicināt ar brīvības atņemšanu nesaistītu pasākumu piemērošanu, un nodrošināt pienācīgu personu uzņemšanu imigrantu aizturēšanas centros un dzīves apstākļu atbilstību starptautiskajiem standartiem;**
- e) **Apsvērt iespēju veikt papildu tiesiskus, politiskus un praktiskus pasākumus, lai atvieglotu nepilsoņu naturalizāciju un integrāciju.**

Mācība

32. Atzīmējot dalībvalsts sniegto informāciju par to, ka vairākām amatpersonām regulāri tiek organizētas mācības par cilvēktiesībām, Komiteja tomēr izsaka bažas par to, ka valsts amatpersonas, piemēram, tiesībsargājošo iestāžu darbinieki, tiesneši, prokurori, tiesu darbinieki, juristi, medicīnas darbinieki, cietuma personāls, militārie un izlūkošanas virsnieki un apsardzes darbinieki, var nesaņemt obligātas īpašas mācības par Konvencijas noteikumiem un pilnīgu spīdzināšanas aizliegumu. Tā arī pauž bažas par to, ka ne visi medicīnas darbinieki var saņemt mācības par Stambulas protokolu (10. pants).

33. Rekomendācijas dalībvalstij:

- a) **Izstrādāt obligātas sākotnējās un kvalifikācijas paaugstināšanas mācību programmas, lai nodrošinātu, ka visas valsts amatpersonas ir labi iepazinušas ar Konvencijas noteikumiem, jo īpaši ar pilnīgu spīdzināšanas un sliktas izturēšanās aizliegumu, un ka viņas pilnībā apzinās, ka pārkāpumi netiks pieļauti un tiks izmeklēti, turklāt vainīgie tiks saukti pie atbildības un notiesāšanas gadījumā viņus atbilstoši sodīs;**
- b) **Nodrošināt, ka pilnīgs spīdzināšanas un sliktas izturēšanās aizliegums ir pilnībā iekļauts noteikumos un norādījumos, ko izdod attiecībā uz jebkuras šādas personas pienākumiem un funkcijām;**
- c) **Nodrošināt, ka Stambulas protokols ir būtiska apmācības sastāvdaļa visiem medicīnas darbiniekiem un citām valsts amatpersonām, kas iesaistītas darbā ar patvēruma meklētājiem un personām, kurām atņemta brīvība;**
- d) **Sniegt Komitejai informāciju par policijas darbiniekiem organizētu apmācību par jaunām nopratināšanas metodēm un par to, vai tās attiecas uz zinātniski pamatotām izmeklēšanas metodēm un izmeklēšanas paņēmieniem bez piespiedu ietekmes līdzekļu piemērošanas, kā arī par apmācību par Tiesībsargājošo iestāžu amatpersonu rīcības kodeksu un Tiesībsargājošo iestāžu darbinieku spēka un ieroču izmantošanas pamatprincipiem;**
- e) **Sniegt informāciju par to, kā tiek ņemti vērā valsts amatpersonām organizēto mācības programmu analīžu un novērtējumu rezultāti papildu apmācības programmas izstrādē konkrētiem tiesībsargājošo iestāžu darbiniekiem.**

Atlīdzinājums pasākumi, ieskaitot kompensāciju un rehabilitāciju

34. Atgādinot savus iepriekšējos noslēguma secinājumus (CAT/C/LVA/CO/3-5, 22. punkts), Komiteja atkārtoti izsaka bažas par to, ka nacionālajos tiesību aktos nav nepārprotamu normu, kas paredzētu no spīdzināšanas un sliktas izturēšanās cietušo tiesības uz taisnīgu un atbilstošu kompensāciju, tostarp uz līdzekļiem iespējami pilnai rehabilitācijai, kā paredz Konvencijas 14. pants un ņemot vērā tās vispārējo komentāru Nr. 3 (2012. gads) par 14. panta īstenošanu. Tai arī ir bažas par to, ka nav informācijas par konkrētu atlīdzību, kas paredzēta likumā "Par valsts kompensāciju cietušajiem", Kriminālprocesa likumā un Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā, un par jebkādiem konkrētiem rehabilitācijas dienestiem, kas būtu tikuši izveidoti pārskata periodā. Turklāt tā izsaka bažas par mazām valsts kompensācijas summām, ko piešķir cietušajiem (14. pants).

35. **Komiteja atkārtoti rekomendē dalībvalstij grozīt savus tiesību aktus, lai iekļautu tajos nepārprotamas normas attiecībā uz spīdzināšanas un sliktas izturēšanās upuru tiesībām uz atlīdzinājumu, tostarp taisnīgu un atbilstošu kompensāciju un rehabilitāciju, saskaņā ar Konvencijas 14. pantu un ņemot vērā tās vispārējo komentāru Nr. 3. Tai būtu praksē jānodrošina visiem spīdzināšanas un sliktas izturēšanās upuriem atlīdzinājums, tostarp taisnīga un atbilstoša kompensācija, un iespējami pilnīga rehabilitācija, neatkarīgi no tā, vai vainīgie par šādām darbībām ir**

saukti pie atbildības. Tai būtu jāpiešķir nepieciešamie resursi rehabilitācijas programmu efektīvai īstenošanai. Turklāt dalībvalstij vajadzētu:

- a) Izveidot specializētus rehabilitācijas dienestus;
- b) Apkopot un sniegt Komitejai informāciju par atlīdzinājumu un kompensējošiem pasākumiem, tajā skaitā par rehabilitāciju, ko noteikušas tiesas vai citas dalībvalsts iestādes, kas faktiski tika nodrošināti spīdzināšanas un sliktas izturēšanās upuriem, tai skaitā informāciju par izmaksātajām summām;
- c) Palielināt valsts kompensācijas summas, ko piešķir katram spīdzināšanas un sliktas izturēšanās upurim.

Turpmākie pasākumi

36. Komiteja lūdz dalībvalsti līdz 2020. gada 6. decembrim sniegt informāciju par turpmākajiem pasākumiem par Komitejas rekomendāciju ratificēt Konvencijas Fakultatīvo protokolu, palielināt valsts kompensācijas summas katram cietušajam no spīdzināšanas un sliktas izturēšanās un uzlabot to sūdzību iesniegšanas mehānismu efektivitāti, kas paredzēti ziņošanai par vardarbības gadījumiem, kā arī nodrošināt pienācīgu veselības aprūpi apcietinātām personām (skat. 19. punkta d) apakšpunktu, 35. punkta c) apakšpunktu, 15. punkta d) apakšpunktu). Šajā sakarā nākamajā ziņošanas periodā dalībvalsti aicina sniegt Komitejai informāciju par saviem plāniem īstenot dažas vai visas atlikušās rekomendācijas, kas ietvertas noslēguma secinājumos.

Citi jautājumi

37. Komiteja aicina dalībvalsti apsvērt iespēju iesniegt deklarācijas saskaņā ar Konvencijas 21. un 22. pantu.

38. Komiteja aicina dalībvalsti ratificēt Apvienoto Nāciju Organizācijas pamatlīgumus par cilvēktiesībām, kuriem tā vēl nav pievienojusies.

39. Dalībvalsts tiek lūgta plaši izplatīt Komitejai iesniegto ziņojumu un šos nobeiguma secinājumus attiecīgajās valodās oficiālajās tīmekļa vietnēs, plašsaziņas līdzekļos un nevalstiskajās organizācijās, kā arī informēt Komiteju par dalībvalsts veikto izplatīšanu.

40. Komiteja lūdz dalībvalsti līdz 2023. gada 6. decembrim iesniegt nākamo kārtējo ziņojumu, kas būs septītais. Pirms ziņojuma iesniegšanas Komiteja pienācīgā kārtā nosūtīs dalībvalstij jautājumu sarakstu. Dalībvalsts atbildes uz jautājumiem šajā sarakstā tiks uzskatītas par tās septīto kārtējo ziņojumu saskaņā ar Konvencijas 19. pantu.